

BİR BAŞKASINA YÜKLENEN YAPAY BOZUKLUK: PSİKOSOSYAL STRESÖRLER BAĞLAMINDA BİR OLGU

İSMAİL EMRE AK¹, NARMİN İSAYEVA¹, AİLA GAREAYAGHİ¹

¹KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HASTANESİ, PSİKIYATRİ ANABİLİM DALI

GİRİŞ VE AMAÇ

Bir Başkasına Yüklenen Yapay Bozukluk (BYYB) veya eski adıyla Munchausen by Proxy, bakımverenin sorumlu olduğu kişide kasıtlı olarak hastalık belirtileri oluşturduğu ya da uydurduğu, çocuk istismarı kapsamında değerlendirilen bir psikiyatrik bozukluktur(1). İlk kez 1977 yılında, Roy Meadow tarafından tanımlanmış, DSM-5'te "bedensel belirti bozuklukları ve ilişkili bozukluklar" başlığı altında, özel bir alt tür olarak sınıflandırılmıştır(2,3). Faillerin belirtileri gizleme eğiliminde olmaları, tanının konmasını zorlaştırmaktadır. Mağdurların yaklaşık %10'unun hayatını kaybettiğini görülmekte; bu da erken tanının yaşamsal önemini ortaya koymaktadır(4). Bu olgu sunumunda, kliniğimize BYYB öntanısı ile yönlendirilen bir vaka sunulacaktır.

OLGU

30 yaşında, evli, ortaokul mezunu, herhangi bir işte çalışmayan kadın hasta pediatri hekimlerince tarafımıza yönlendirildi. Pediatri hekimlerinden alınan bilgilere göre, olgunun 18 aylık bir kız çocuğuğun olduğu, çocuğunun idrarında kanama şikayetisi ile çocuk acil servisine getirdiği öğrenildi. Çocuğun yapılan fizik muayenesinde, kan tetkiklerinde ve görüntüleme çalışmalarında herhangi bir patoloji saptanmadığı ve acil serviste yapılan gözlem esnasında, olgunun, çocuğunu tuvalete götürdüğü ve bezine kan bulaştırdığının fark edildiği bilgisi edinildi. Olgu, tarafımızca yapılan ilk görüşmesinde, herhangi bir şikayetinin olmadığını söyledi. Olgunun savunucu ve öfkeli bir tutumda olduğu dikkati çekti. Çocuğunun tanı sürecinin uzun sürdüğünü söyleyerek zorla taburcu etmek istediği ifade etti. Olgu, acil serviste yapılan adli bildirim sonrasında, çocuğunun bezine kan sürdüğünü sosyal hizmet uzmanlarına itiraf etti. Bir hafta sonra yapılan ikinci görüşmesinde, olgu, eşinin üç ay önce boşanma davası açtığını ve kendisiyle görüşmediğini, bu nedenle çocuğunu hasta gibi göstererek eşi ile olan sorunlarını çözmemeyi amaçladığını söyledi. Olguya, Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri (MMPI), Rorschach ve Kent-Porteus Zekâ Testi olmak üzere psikometrik testler yapıldı. MMPI test sonucuna göre; olgunun savunmalarının yükseldiği, sorunlarını görmezden gelme eğiliminde davrandığı şeklinde raporlandı. Rorschach testi ise annenin bilişsel yetersizliğinin ve sembolizasyon kapasitesinin kısıtlı olduğu; ruhsal yapılanmasının psikotik yapılanma içerisinde olduğu şeklinde raporlandı. Kent-Porteus Zekâ Testine göre toplam zekâ puanı; 68 (Hafif düzeyde zihinsel yetersizlik ile uyumlu) olarak sonuçlandı; ancak yapılan klinik görüşmeleri ve sosyal işlevselliği değerlendirildiğinde annenin sınır düzeyde zihinsel yetersizlik veya donuk normal zekâ düzeyine sahip olduğu düşünüldü. Aile mahkemesi tarafından, olgunun velayette uygunluğunun değerlendirilmesi talep edildi. Yapılan değerlendirme sonucunda, olgunun tanısının BYYB olduğu, mevcut durumda gözetim altında kişisel ilişki kurabileceği kanaatini getirilerek bir yıl boyunca düzenli poliklinik takibinin gerektiği raporlandı. Olgu ilaçsız olarak bireysel takibe alındı. İzlem süresince görüşmelere düzensiz olarak geldi. Yaptığı davranış nedeniyle pişmanlığını dile getirdi ancak sorumlu olarak eşini görmekteydi. İçgörü kazanımının sınırlı olduğu ve baş etme becerilerinin halen gelişime ihtiyaç duyduğu kanaatine varıldı.

TARTIŞMA

Bir Başkasına Yüklenen Yapay Bozukluk, nadir görülen fakat ciddi sonuçlar doğurabilen bir çocuk istismarı türüdür. Sunulan olguda olduğu gibi, semptomların hastada değil, bakım verilen kişi tarafından uydurulması veya fiziksel olarak yaratılması, süreci daha karmaşık hale getirmektedir. Mağdurlar çoğunlukla çocuklardır ve bu kişiler, doğrudan veya gereksiz tıbbi işlemler, invaziv müdahaleler gibi dolaylı nedenlerle zarar görebilirler.

Alanyazında, faillerin büyük oranda anneler olduğu; genellikle düşük sosyoekonomik düzey, psikiyatrik eş tanılar, düşük zekâ düzeyi, kişilik örgütlenmesinde bozulma ve ikincil kazanç sağlama motivasyonlarının bulunduğu vurgulanmaktadır(5,6).

Kent-Porteus ve Rorschach testleriyle elde edilen bulgular, BYYB olgularında sık rastlanan bilişsel ve yapısal yetersizliklerin örneğini sunmaktadır.

Boşanma süreci ve eşle yaşanan tartışmalar, annenin çocuğu eşe ulaşma aracı olarak kullanmasına zemin hazırlamıştır. Psikososyal stresörlerin, özellikle aile içi tartışmaların ve sosyal destek yoksunluğunu, bu tarz istismarcı davranışları tetikleyebileceğini belirtilmektedir

BYYB tanısında multidisipliner yaklaşım kritik öneme sahiptir. Pediatri, çocuk ve ergen ruh sağlığı ve hastalıkları, psikiyatri ve sosyal hizmet birimlerinin multidisipliner çalışması, istismarın erken fark edilmesi ve çocuğun güvenliğinin sağlanmasında belirleyicidir. Çocuk acil servisi personelinin dikkatli gözlemi, tanının erken konmasına yardımcı olmuştur. BYYB olgularının tedavileri psikoterapiler ve düzenli psikiyatrik izlem üzerine kuruludur.

Tedavi sürecinde, olgunun içgörü düzeyinin düşük olması ve takip randevularına düzensiz katılımı, uzun süreli izlem ve psikoterapi gereksinimini ortaya koymusudur. Ayrıca bu vakada, aile mahkemesi tarafından yapılan velayet değerlendirme, çocuk koruma sistemleri ile klinik iş birliğinin önemini bir kez daha vurgulamaktadır. Mahkemeye sunulan uzman görüşünde, annenin velayet için uygun olmadığı, ancak gözetimli görüşme kurallarına uyularak kişisel ilişki kurabileceğini ifade edilmiştir.

Sonuç olarak, BYYB tanısı konmuş bireylerde erken tanı, yoğun psikiyatrik izlem, psikososyal stresörlerin ele alınması ve multidisipliner yaklaşım tedavi ve rehabilitasyon sürecinin temel taşlarını oluşturmaktadır(7).

KAYNAKLAR

1. Tiryaki AY, Baran G. Bir çocuk istismarı türü olarak "Munchausen by proxy sendromu". Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi. 2017;6(1):107-124.
2. Meadow R. Munchausen syndrome by proxy the hinterland of child abuse. The Lancet. 1977;310(8033):343-345.
3. Association AP. Diagnostic and statistical manual of mental disorders. American psychiatric association; 2013.
4. Faedda N, Baglioni V, Natalucci G, et al. Don't judge a book by its cover: factitious disorder imposed on children-report on 2 cases. Frontiers in Pediatrics. 2018;6:110.
5. Taskforce A. Munchausen by proxy: Clinical and case management guidance. APSAC Advisor. 2018;30(1):8-31.
6. R. Meadow. MUNCHAUSEN-SYNDROME-BY-PROXY. Encyclopedia of Forensic and Legal Medicine, 1 2005: 353-357.
7. Sousa Filho D, Kanomata EY, Feldman RJ, Maluf Neto A. Munchausen syndrome and Munchausen syndrome by proxy: a narrative review. Einstein (Sao Paulo). 2017;15(4):516-521.